

Szabó Árpád

ÓPERZSA NOVELLÁK

Kairosz Kiadó
Budapest, 2015

© Szabó Árpád jogutóda

© Kairosz Kiadó, 2015

A második kiadást szerkesztette Mayer Gyula
(MTA-ELTE-PPKE Ókortudományi Kutatócsoport)

A kötet megjelenését támogatta a

Nemzeti Kulturális Alap

ISBN 978-963-662-758-4

Felelős kiadó: Bedő György, a Kairosz Kiadó igazgatója
1134 Budapest, Apály u. 2/B.

www.kairosz.hu

Borítóterv: Őri Kiss István

A térképeket Abonyi György készítette
Nyomdai kivitel: Séd Nyomda, Szekszárd
Felelős vezető: Katona Szilvia

Szabó Árpád „Óperzsa novellái”

Szabó Árpádot a Hérodotoszal való foglalkozásra, mint maga mondja, Karl Reinhardt egy tanulmánya ihlette. Röviddel ennek megjelenése után recenziót írt az azt tartalmazó kötetéről (Paideuma 2, 1942, 151–153), és 1941. március 27-én előadást tartott „A legrégebb perzsa-görög novellák” címmel a Debreceni Tisza István Tudományos Társaságban. Az előadást a Debreceni Szemle októberi számában tette közzé (DSz 15, 1941, 228–235). Kötetté már csak a háború után formálta az „Óperzsa novellákat” (Budapest, Egyetemi Nyomda, 1948).²¹¹ A tárggyal kapcsolatos legfontosabb gondolatait később idegen nyelven is közzétette (Herodotea, Acta Antiqua Acad. Hung. 1, 1951, 75–89).

Nem tartottuk volna helyesnek, hogy az „Óperzsa novelláknak” ebben a második kiadásában érdemben változtassunk a kötet szövegén. A bevezető tanulmányok az akkor 35 éves Szabó Árpád fölfogását tükrözik; a Hérodotos és más források alapján készült fordítások pedig elsősorban olvasmányos novella-rekonstrukciók.

Ezért azután a szerkesztői módosítások kizárólag a helyesírássra, a sajtóhibákra és az elírásokra korlátozódnak; minden egyéb szerkesztői kiegészítés szögletes zárójelek közé került. Még a ma esetleg szokatlanabbnak ható nyelvi formákat (hosszú magánhangzókat, mássalhangzókat) is megőriztük (pl. csácsogás, összekúszálódnak, úgye, naív, elhúnyt, utólér, irígy, kultúrátlan, mindig, pszichológia, hēróikus, felírat, bíztat, dícsér, vígadozik, irónia; íjj, híjján), és így egységesítettük.

Rendelkezésünkre állt a nyomtatott kötetnek egy olyan példánya, melyben a fordításhoz bizonyos lapokon a szerző saját kezű javításai olvashatók. Ezek vélhetőleg az 1959-ben megjelent Hérodotoszi novellák című kötet előmunkálataihoz kapcsolódtak (ebben a kötetben minden görög tulajdonnév magyaros átírásban szerepel, és helyenként – mivel itt más szempont volt meghatározó – közelebb került a fordítás az eredetihez). Ezeket a módosításokat (az átírást illető kivételekkel) nagyrészt átvettük. Az 1949-es kötet sajtóhibáinak javításához fölhasználtuk az 1959-es kötetet is; az utóbbihoz írt Bevezetést újraközölte *Gazda István* (Emlékkötet Szabó Árpád születésének 100. évfordulójára, Budapest 2013, 104–126).

---

²¹¹A kötetről egyetlen rövid ismertetés jelent meg, *F(alus) R(óbert)* tollából, az MKP elméleti lapjában, Társadalmi Szemle 3 (1948) 852.

A görög és görög formában fennmaradt tulajdonnevek és közsavak esetében egységesítettünk, és általában a tudományos átírásmódot alkalmazzuk (y = ü/ú, s = sz, ch = kh; pl. Tanyoxarkés ejtése „Tanüoksarkész”). Ebben a rendszerben az a, i és y magánhangzók rövid vagy hosszú volta nem jelöltetik, de Szabó Árpádot követve néhány kivételt megtartottunk (pl. Bútó, Kária, Mínós, Thrákia). Szintén magyaros formájúak a „hérodotoszi”, „homéroszi” melléknévi alakok, valamint a leggyakoribb, meghonosodott tulajdonnevek (Athén, Európa, Karthágó, Hellász, Makedónia, Spárta); néhány esetben pedig a latinos formát találjuk (pl. Helena; népnevek mint maraphius, mardus, maspius; latinon át magyarosodott pl. erótikus).

A csekély számú iráni formában közölt tulajdonnév esetében meghagytuk Szabó Árpád írásmódját. *Rüdiger Schmitt* (Die altpersischen Inschriften der Achaimeniden, Wiesbaden 2009) az ebben a kötetben többször előforduló óperzsa neveket a következőképpen írja át: A.uramazdā, Br̥diya, Dārayava.uš, Fravartiš, Gaumata, Hagmatāna Kambūjiya (ā, ī, ū – mint általában – hosszú magánhangzót jelöl, j = dzs, š = s, s = sz, θ = interdentális spiráns, x = veláris spiráns, y = j, a magánhangzók közötti pont pedig szótaghatárt jelöl).

A kötet végén lévő Jegyzetek című részt beleolvastottuk a főrészbe. A hosszabb, az egész novellát érintő bevezetések kisebb betűvel szedve a fordítások elé kerültek, a rövidebb magyarázatok pedig lábjegyzetbe. Így a szerzőnek a szöveggel kapcsolatos gondolatai jobban előtérbe kerülnek, a tárgyi jegyzetek pedig kényelmesebben elérhetőek.

A teljes magyar Hérodotos *Muraközy Gyula* által készített fordítása Hegyi Dolores gondozásában (a II. könyvhöz Győry Hedvig jegyzeteivel) 1997-ben jelent meg, benne az itteninél részletesebb irodalomjegyzékkel (835–839). A modern Hérodotos-kutatásról áttekintést ad *R. Bichler* és *R. Rollinger* kis kötete (Herodot, Hildesheim 2000, 2001², 2011³). Kiegészítésül itt csak néhány magyar nyelvű munkát említünk:

Hegyi Dolores, A tyrannis eredetének kérdéséhez, *Antik Tanulmányok* 12 (1965) 191–203.

Hegyi Dolores, A hérodotosi perzsa „logos”-ok forrásértéke, *Ókori történeti tanulmányok*, Budapest 1973, 49–75.

R. Ghirshman, Az ókori Irán – Médek, perzsák, párhthosok, Budapest 1985.

Harmatta János, Herodotos és az óperzsa novella, *Antik Tanulmányok* 43 (1999) 39–51.